Když umělá inteligence čte historii

Jak autonomní AI agenti skládají rodokmeny, dějiny domů a co nového nám odhalili o údolí Dlouhomilova.

prof. RNDr. **Karel Berka**, Ph.D.
Katedra fyzikální chemie
Přírodovědecká fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
ELIXIR-CZ

Gemini Notebook

Tři kroky do minulosti

Umělá inteligence jako genealog.

Důkaz, že dnešní AI už není jen chatbot, ale samostatný badatel v matrikách.

Dějiny zapsané v kameni.

Jak se genealogie rozšiřuje z rodů na samotná stavení a grunty.

Kronika Dlouhomilova (1356–1949).

Hluboký ponor do nově extrahovaných dat o lidech, domech a osudech našeho údolí.

Gemini Notebook

Seznamte se s AI genealogem

Strojovna

https://github.com/sarsonj/rodokmen-skill

Výsledek

Agent bez zásahu člověka vygeneruje komplexní rodinný web. Nejde o pouhou tabulku, ale o interaktivní aplikaci s mapami, příběhy a přepisy původních zápisů.

Gemini Notebook

Jak umělá inteligence čte archivy

Výchozí bod

Startuje u nejmladší známé události (úmrtí/sňatek), která vede o generaci výš.

Lokalizace

Podle obce určí farnost a konkrétní knihu (např. MZA 4926 pro Vizovice).

Navigace

Využívá rejstříky pro výpočet snímku, nebo hledá půlením intervalů (bisekce), pokud zná datum.

Syntéza

Ověřuje data, spojuje souvislosti a extrahuje je do strukturované databáze.

Čtení (OCR)

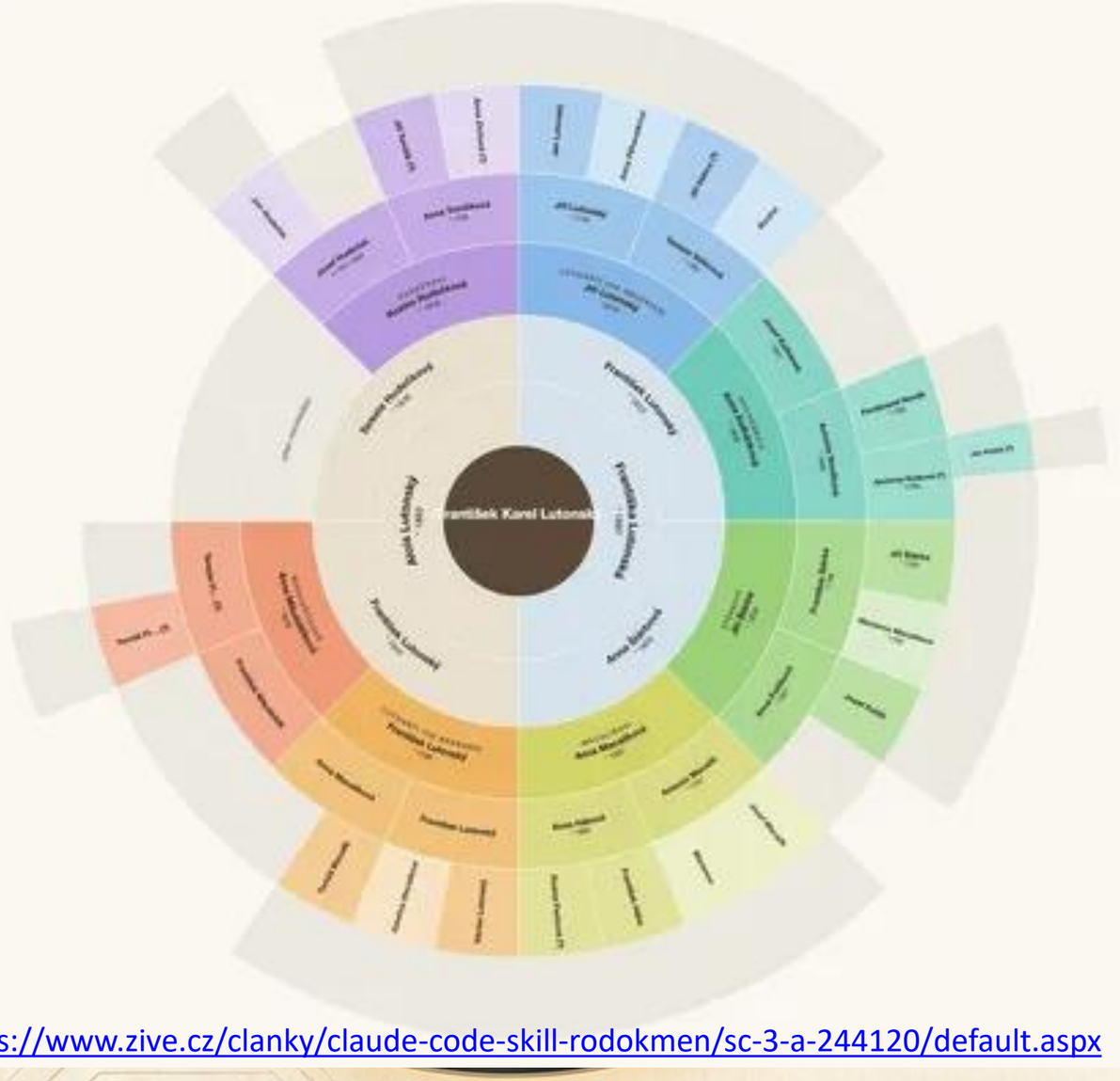
Analyzuje obraz matriky v plném rozlišení a luští kurent či latinu.

⚠ Pozor na archivy!

Agent vyžaduje omezovač rychlosti („Zpomalte stroje!“), aby nepřetížil servery archivů (max 1 dotaz za 2 sekundy).

Gemini Notebook

Důkaz funkčnosti: 5 generací bez jediné chyby

1
48
nalezených předků

1
5
[illegible]ných předků

2
5
generací zcela bezchybně

3
100%
úspěšnost až do konce 18. století

AI zpracovala data za několik hodin (což by člověku trvalo roky). Do 5. generace neudělala v přímé linii jedinou chybu. V 6. generaci narazila na limity čitelnosti písma z 18. století (např. přepis německého Foytik na české Foitík), což však člověk snadno zkoryguje.

https://www.zive.cz/clanky/claude-code-skill-rodokmen/sc-3-a-244120/default.aspx

Gemini Notebook

Mají i domy svůj rodokmen?

Skill „Dějiny domu“ (od V. Žohy) ukazuje, že historie nepatří jen lidem. AI agent dokáže zpracovat staletou historii konkrétní nemovitosti.

Zdroje AI badatele:

1. **Sčítací operáty:** (1857–1921) pro demografii obyvatel a strukturu domácností.
2. **Gruntovní knihy:** K pozemkovým převodům a dědickým liniím sahajícím do 16. století.
3. **Stabilní katastr:** Pro mapování proměn zástavby.

https://github.com/vzoha/dejiny-domu-skill

Gemini Notebook

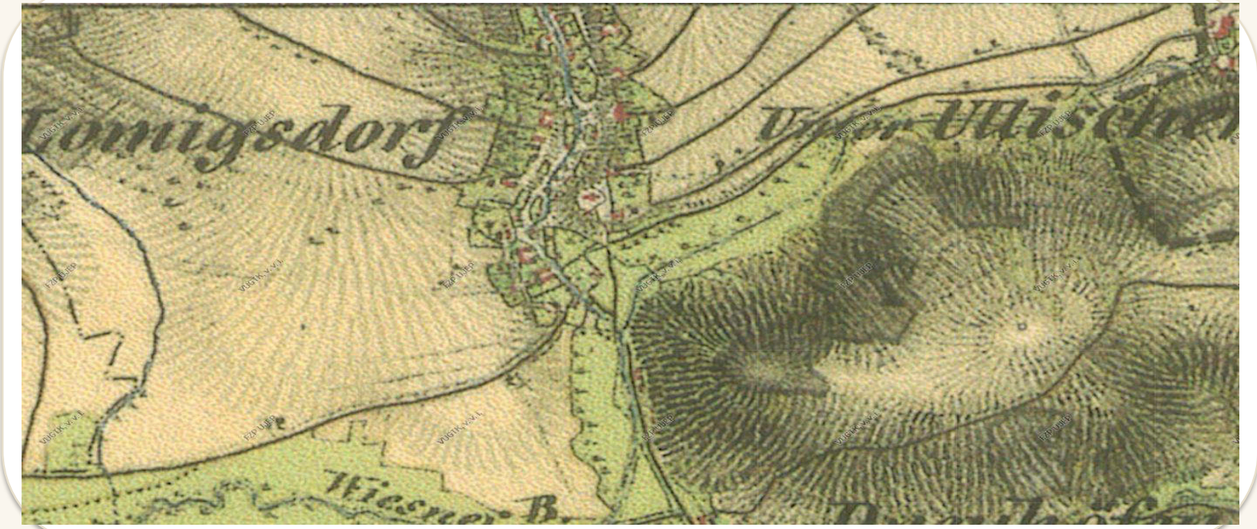
KRONIKA ÚDOLÍ

Dlouhomilov, Medelské a Benkov: Historický poklad

1356 – 1949
Mapované období (od první zmínky po poválečná léta)

1 267+
Zpracovaných historických zápisů a sčítacích záznamů

3
Historická sídla v jednom malebném údolí

Dlouhomilov

Medelské

Benkov

Pomocí AI a pečlivé lidské kurace vzniká historická Wiki obce – ucelená kronika rodů, gruntů a každodenního života pod hradem Brníčkem.

https://karelberka.github.io/Dlouhomilov/

GEOGRAFIE DĚJIN

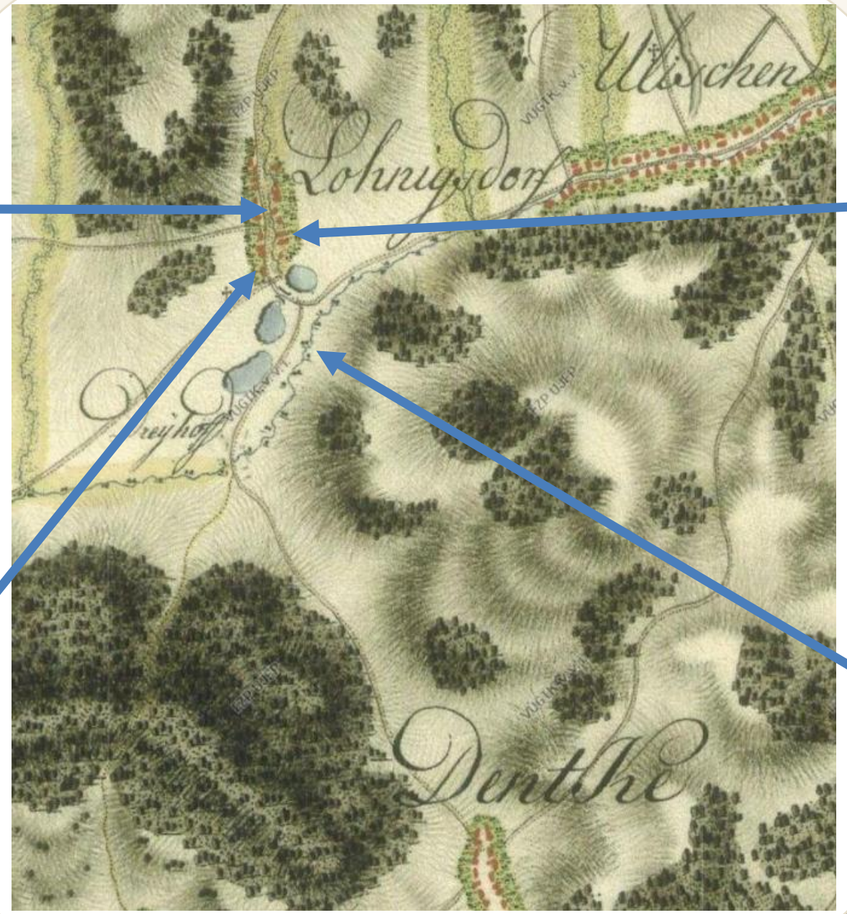
Údolí na mapě: I. vojenské mapování (Josefské) (1764–1783)

Správní srdce (čp. 7)

Bývalá dědičná rychta s výsadním právem šenku, řeznictví a nižšího soudnictví nad poddanými obyvateli údolí.

Selská stabilita (čp. 29)

Památkově chráněný Grunt u Dvořáků (ÚSKP), ukázka tradičního lidového stavitelství s polovalbovým štítem.

Duchovní centrum (čp.1)

Kostel Všech svatých a Barokní fara. Samostatná farnost zřízena roku 1784 v rámci josefínských reforem.

Rybníky a mlýnský náhon

Zde léta Páně 1356 pod kopcem Šebená začala historie lesní lánové vsi, původně obklopené soustavou rybníků a náhonem.

https://chartae-antiquae.cz/cs/maps/12689/?view=-23.21875,76.1484375,7

Tepající srdce obce: Duchovní a správní centrum

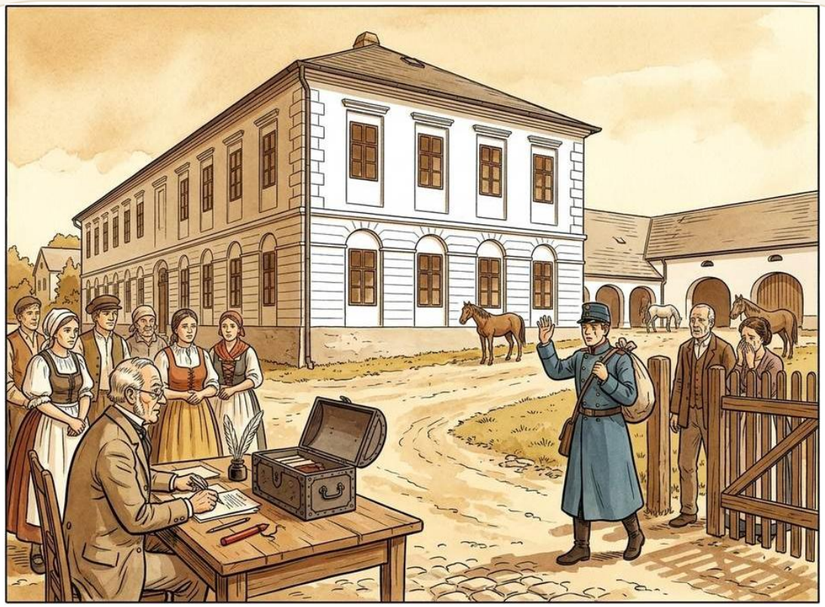

Duchovní centrum (Kostel a Fara, čp. 1 & 2)

• Do roku 1762 museli místní putovat na křty a svatby přes kopce do Dubicka a později do Rohle.

• Až rok 1784 přinesl zlom: zřízení samostatné lokálie, výstavba fary a první kniha samostatné farní matriky (sign. Zá II 1).

https://karelberka.github.io/Dlouhomilov/#house=cp1

Správní centrum (Dědičná rychta, čp. 7)

• Centrum historické samosprávy. Rychtář nebyl jen úředník vrchnosti, ale vlivný podnikatel držící výsadní práva šenku a řeznictví.

• V roce 1921 zde ve sčítání nacházíme Elišku Ptáčkovou, „industriální učitelku“, symbolizující nástup moderního školství a ženské emancipace.

https://karelberka.github.io/Dlouhomilov/#house=cp7

SELSKÁ HISTORIE

Dynastie Dvořáků: Staletí na jednom gruntu

Čp. 24 (Dvojitá svatba)

29. července 1878 vypravil těžce nemocný sedlák František Kouřil (*1819) ze statku čp. 24 (s typickým klenutým náspím / žudrem) dvojitou svatbu svých dvou dcer (Anně a Ludmile) se dvěma bratry Dvořákovými (Josefem a Karlem z čp. 22). O 13 dní později zemřel.

https://karelberka.github.io/Dlouhomilov/#house=cp22

Čp. 29 (Drží grunt od roku 1679)

Hospodářský úspěch a společenský vzestup. Zatímco starší syn převzal rodný pluh a grunt, Jan Dvořák (*1826) vystudoval Karlo-Ferdinandovu univerzitu a stal se doktorem práv v Praze – mimořádný úspěch na tehdejší vesnické poměry.

https://karelberka.github.io/Dlouhomilov/#house=cp29

Snímek jednoho dne: 15. únor 1921

ZPRACOVANÁ STAVENÍ

155 domů

V roce 1921: **242 bytů**, **1016 obyvatel** (průměr **6.6 os./dům**, **4.2 os./byt**).

PŮVOD OBYVATEL

69.6 % rodáků

Dlouhomilov, Medelské a Benkov. Dalších **22,6 %** ze sousedství a regionu do 18 km.

VĚKOVÝ PRŮMĚR (1921)

32.1 let

Stárnutí obce: vzestup z **23,0–24,9 let** v 19. století; v r. 1921 celkem **15,4 % seniorů 60+**.

TEXTIL OBERLEITHNER

83 osob

V **51 ze 155 domů** žili běliči, přadleny a tkadleny bělidel fy *Oberleithner*i samostatní tkalci.

Nejmladší obyvatelka

Jitřenka Kvapilová. Pouhých 18 dní stará, žijící na rychtě čp. 7 v čistě ženské domácnosti babičky a tety.

Věrná služba na gruntech

Jan Kamler (*1861). Svobodný čeledín, který strávil celý svůj život ve službě na statku čp. 29 u Dvořáků. AI pomohla rozluštit jeho jméno díky spojení s úmrtní matrikou.

Domkáři a tkadleny

Rodina Soklova z čp. 109. Ovdovělý dělník František Sokl s dcerou Marií (*1880), která tvrdě pracovala jako tovární dělnice v šumperské hedvábnici. Ukázka úzké provázanosti obce s textilem.

https://karelberka.github.io/Dlouhomilov/#obyvatele-section

Gemini Notebook

MÍSTNÍ ONOMASTIKA

Kořeny jmen: Odkud pocházíme?

Dlouhomilov / Lomigsdorf (1356)	**Ze staročeského osobního jména Dlúhomil (tj. Dlúhomilův dvůr).** Německý název **Lomigsdorf** vznikl až mnohem pozdějším fonetickým zkomolením českého jména.
Benkov / Benke (1385)	**Znamená „Benkův majetek / dvůr“.** Odvozeno ze staročeské domácké podoby křestního jména Benedikt nebo Beneš.
Medelské / Dreihöfen (1385)	**Ze staročeského přídavného jména medlý (mdlý, chudý, slabý).** Odkazuje na chudší, kamenitou a méně úrodnou půdu výše položeného bočního údolí.
Brníčko / Brünless(1350)	**Z archaického praslovanského slova brn (bláto, jíl, bahno či kal).** Označuje polohu u bahnitého potoka pod strážním markraběcím hradem.

Badatel vs. Stroj (Srovnávací matice)

Tradiční badatel	AI Asistent
 Rychlost zpracování Měsíce a roky v archivech.	 **Rychlost zpracování** Hodiny a minuty algoritmické analýzy.
 Čtení starého písma Náročné luštění vyžadující dlouhou praxi.	 **Čtení starého písma** Vysoce přesné strojové čtení v plném rozlišení, zvládá i latinu.
 Zpracování objemu Často končí ve slepých uličkách pro nedostatek času.	 **Zpracování objemu** Neúnavně prochází tisíce záznamů, nachází skryté vazby.
 Role člověka Zdlouhavé vyhledávání.	 **Role člověka** Řízení AI, ověřování kontextu a vychutnávání příběhů.

Gemini Notebook

Umělá inteligence paměť neničí. Ona ji probouzí.

AI nedokáže nahradit lidskou zvědavost. Slouží ale jako dokonalá digitální lupa, která eliminuje slepé uličky a oživuje zapomenuté osudy rodů, ať už bohatých Dvořáků, nebo domkářů Soklových. Spojením lidské péče a výkonu moderních agentů získávají místa jako Dlouhomilov kroniku, jakou v historii nikdy neměla.

Které tajemství skrývá váš dům? Prozkoumejte historii svého gruntu.

Gemini Notebook